Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

2 април 2020 година*

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 1, параграф 1 — Член 2, буква б) — Понятие за потребител — Сграда — етажна собственост“

По дело C-329/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Tribunale di Milano (районен съд Милано, Италия) с акт от 1 април 2019 г., постъпил в Съда на 23 април 2019 г., в рамките на производство по дело

Condominio di Milano, via Meda

срещу

Eurothermo SpA,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: J.-C. Bonichot, председател на състава, M. Safjan, L. Bay Larsen, C. Toader (докладчик) и N. Jääskinen, съдии,

генерален адвокат: H. Saugmandsgaard Øe,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за Eurothermo SpA, от A. Fracchia, avvocato,

– за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от E. Manzo, avvocato dello Stato,

– за Европейската комисия, от G. Gattinara и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

* Език на производството: италиански.

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между етажна собственост, condominio di Milano, via Meda (наричано по-нататък „етажна собственост „Meda“) и Eurothermo SpA относно плащането на лихви за забава от етажната собственост в изпълнение на договор за доставка на топлинна енергия.

Правна уредба

Директива 93/13

3 Съгласно дванадесето съображение от Директива 93/13:

„[…] при настоящото си състояние националните законодателства допускат само частична хармонизация; […] държавите членки следва да имат възможността с оглед на Договора да предоставят на потребителите по-голяма степен на защита чрез разпоредби в националното си законодателство, които са по-строги от тези в настоящата директива“.

4 Съгласно член 1, параграф 1 от посочената директива тя има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител.

5 Член 2 от Директива 93/13 гласи:

По смисъла на настоящата директива:

[…]

б) „потребител“ означава всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност.

[…]“.

6 Съгласно член 3, параграф 1 от тази директива дадена клауза в потребителски договор, която не е индивидуално договорена, се счита за неравноправна, когато въпреки изискването за добросъвестност създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора.

7 Съгласно член 8 от посочената директива държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора за функционирането на ЕС, в областта на тази директива, с цел да осигурят максимална степен на защита за потребителите.

Директива 2011/83/ЕС

8 Съгласно съображение 13 от Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2011 година относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО на Съвета и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета (ОВ L 304, 2011 г., стр. 64):

„Прилагането на разпоредбите на настоящата директива в области, които не попадат в нейното приложно поле, следва да остане в компетентността на държавите членки в съответствие с правото на Съюза. Следователно държавите членки могат да запазят или да приемат национално законодателство, което съответства на разпоредбите на настоящата директива или на някои от нейните разпоредби, по отношение на договори, които не са включени в нейното приложно поле. Държавите членки могат да решат да разширят прилагането на разпоредбите на настоящата директива по отношение на юридически лица или по отношение на физически лица, които не са „потребители“ по смисъла на настоящата директива, като неправителствени организации, предприятия, започващи дейност, или малки и средни предприятия. […]“.

Италианското право

Гражданският кодекс

9 Член 1117 от codice civile (Граждански кодекс) предвижда:

„Съсобственост на собствениците на отделните самостоятелни обекти в сградата, макар те да имат право да ги ползват периодично и доколкото в настоящия дял не е предвидено друго, са:

1) всички части на сградата за общо ползване, като земята, върху която е построена сградата, основите, носещите стени, носещите колони и трегери, покривите и покривните тераси, стълбищата, външните входни врати, преддверията, площадките, порталите, дворовете и фасадите;

2) паркингите и общите сервизни помещения, като помещението за портиер, пералното помещение, мястото за простиране и подпокривното пространство, които поради своите структурни и функционални характеристики служат за общо ползване;

3) съоръженията, инсталациите и оборудването от всякакъв вид, предназначени за общо ползване, като асансьорите, кладенците, цистерните, водосточните и отходните тръби, централизираните системи за пренос и разпределение на газ и електроенергия, отоплителните и климатизационните инсталации, оборудването за радио- и телевизионен сигнал и за достъп до всякакъв друг вид информационни потоци, включително чрез сателит или кабел, и съответните свръзки до мястото на включване в помещенията, индивидуална собственост на отделните съсобственици, или за общите инсталации — до мястото на използване, без да се засягат разпоредбите, предвидени от секторната правна уредба в областта на публичните мрежи“.

10 Съгласно член 1117bis от Гражданския кодекс, озаглавен „Приложно поле“:

„Разпоредбите от настоящата глава се прилагат mutatis mutandis към всички случаи, в които няколко самостоятелни обекта или няколко сгради […] имат общи части по смисъла член 1117“.

11 Член 1129 от Гражданския кодекс, озаглавен „Назначаване, отзоваване и задължения на домоуправителя“, гласи в първа алинея:

„Когато съсобствениците са повече от осем и общото събрание не се погрижи да избере домоуправител, той се назначава от съда по искане на един или няколко съсобственици или на подалия оставка домоуправител“.

12 Член 1131 от Гражданския кодекс, озаглавен „Представителство“, предвижда:

„В рамките на [своите правомощия] домоуправителят представлява етажната собственост и може да предяви иск или да подаде жалба пред съд както срещу съсобствениците, така и срещу трети страни“.

Потребителски кодекс

13 Decreto legislativo n° 206 – Codice del consumo, a norma dell'articolo 7 della legge 29 luglio 2003, n° 229 (Законодателен декрет № 206 за приемане на Потребителския кодекс по силата на член 7 от Закон № 229 от 29 юли 2003 г.) от 6 септември 2005 г. (редовна притурка № 168 към GURI № 235 от 8 октомври 2005 г.) транспонира разпоредбите на Директива 93/13 в италианския правен ред. Член 3, параграф 1 от Потребителския кодекс, изменен със Законодателен декрет № 221 от 23 октомври 2007 г. (GURI № 278 от 29 ноември 2007 г.), определя „потребителя“ като „всяко физическо лице, което действа извън рамките на евентуално упражняваната от него стопанска, търговска, занаятчийска или професионална дейност“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

14 На 2 април 2010 г. етажна собственост „Meda“, Милано (Италия), представлявана от своя домоуправител, сключва с Eurothermo договор за доставка на топлинна енергия, като в член 6.3 от договора се предвижда, че в случай на забава на плащането длъжникът трябва да плати „лихви за забава в размер на 9,25 %“, считано от изтичане на срока за плащане на главницата.

15 На 18 април 2016 г. въз основа на протокол от медиационно споразумение от 14 ноември 2014 г. Eurothermo връчва на етажна собственост „Meda“ заповед за плащане на сумата от 21 025,43 EUR, съответстваща на лихвите за забава на плащането на дължимата по този договор сума, изчислени въз основа на главницата към 17 февруари 2016 г.

16 Етажна собственост „Meda“ подава възражение срещу заповедта за плащане пред запитващата юрисдикция, като изтъква, че представлява потребител по смисъла на Директива 93/13 и че клаузата по член 6.3 от посочения договор е неравноправна.

17 Запитващата юрисдикция счита, че тази клауза действително е неравноправна и че съгласно практиката на Съда тя може да я отмени служебно. Тази юрисдикция обаче иска да се установи дали може да се приеме, че етажна собственост, като *condominio* в италианското право, представлява потребител по смисъла на Директива 93/13.

18 В това отношение посочената юрисдикция се позовава на практиката на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд, Италия), съгласно която, от една страна, на сградите — етажна собственост, макар да не са юридически лица, се признава качеството на „самостоятелен правен субект“. От друга страна, съгласно същата съдебна практика правилата за защита на потребителите се прилагат към договорите, сключени между продавач или доставчик и

управител на етажна собственост, определен като „управителен орган, който няма правосубектност, различна от тази на съсобствениците“, предвид това че действа за сметка на отделните съсобственици, които трябва да се считат за потребители.

19 Освен това запитващата юрисдикция припомня практиката на Съда, по-специално решение от 22 ноември 2001 г., Cape et Idealservice MN RE (C-541/99 и C-542/99, EU:C:2001:625), съгласно която понятието „потребител“ трябва да се основава на качеството „физическо лице“ на съответния правен субект. Наред с това обаче съгласно тази практика изключването на приложимостта на Директива 93/13 единствено поради това че съответното лице не е нито физическо, нито юридическо лице, може да лиши от защита някои правни субекти, когато те са в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика, което може да обоснове прилагането на режима за защита на потребителите.

20 При тези обстоятелства Tribunale di Milano (Районен съд Милано, Италия) решава да спре производството и да отправи до Съда следния преюдициален въпрос:

„Допуска ли понятието „потребител“ по смисъла на Директива [93/13] квалифицирането като потребител на субект (като етажната собственост в италианската правна система), който не попада в обхвата на понятията „физическо лице“ и „юридическо лице“, когато такъв субект сключва договор за цели, които са извън упражняваната от него професионална дейност, и се намира в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика както от гледна точка на възможностите си да преговаря, така и на своята информираност?“.

По преюдициалния въпрос

21 С преюдициалния си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална съдебна практика, която тълкува законодателството за транспониране на тази директива във вътрешното право в смисъл, че установените в него правила за защита на потребителите се прилагат и към договор, сключен от правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, с продавач или доставчик.

22 За да се отговори на поставения преюдициален въпрос, най-напред трябва да се анализира приложното поле на посочената директива, за да се установи дали на настоящия етап от развитието на правото на Съюза правен субект, който не е физическо лице, може да попадне в обхвата на понятието „потребител“.

23 Съгласно член 1, параграф 1 от Директива 93/13 тя има за цел да сближи законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки относно неравноправните клаузи в договори, сключвани между продавач или доставчик и потребител.

24 Съгласно текста на член 2, буква б) от Директива 93/13 понятието „потребител“ означава „всяко физическо лице, което в качеството си на страна по договорите, предмет на настоящата директива, участва поради интереси, които са извън рамките на неговата търговска или професионална дейност“. От тази разпоредба следва, че трябва да са изпълнени две кумулативни условия, за да може едно лице да попадне в обхвата на това понятие, а именно то да е физическо лице и да действа извън рамките на своята търговска или професионална дейност.

25 Що се отнася до първото от тези условия, Съдът вече е констатирал, че лице, различно от физическо лице, което сключва договор с продавач или доставчик, не може да се счита за потребител по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13 (решение от 22 ноември 2001 г., Cape и Idealservice MN RE, C-541/99 и C-542/99, EU:C:2001:625, т. 16).

26 В случая запитващата юрисдикция посочва, че в италианския правен ред една етажна собственост е правен субект, който не е нито „физическо лице“, нито „юридическо лице“.

27 В това отношение трябва да се посочи, че на настоящия етап от развитието на правото на Европейския съюз понятието „собственост“ не е хармонизирано на равнището на Съюза и че могат да съществуват различия между държавите членки. Всъщност трябва да се констатира, че съгласно член 345 ДФЕС Договорите по никакъв начин не засягат разпоредбите в държавите членки, отнасящи се до режима на собственост върху имущество. Освен това в рамките на едно по-широко систематично тълкуване трябва да се отбележи, че член 1, параграф 2, буква к) от Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство (ОВ L 201, 2012 г., стр. 107) изключва от приложното поле на този регламент вещните права.

28 Следователно и докато законодателят на Съюза не се намеси в това отношение, държавите членки са свободни при уредбата на правния режим на етажната собственост в националния си правен ред да решат дали да я квалифицират или не като „юридическо лице“.

29 Така етажна собственост, като жалбоподателя в главното производство, не отговаря на първото от условията по член 2, буква б) от Директива 93/13 и следователно не попада в обхвата на понятието „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, поради което договор, сключен между такава етажна собственост и продавач или доставчик е изключен от приложното поле на посочената директива.

30 Този извод не се опровергава от решение от 5 декември 2019 г., „ЕВН България Топлофикация“ ЕАД и „Топлофикация София“ ЕАД (C-708/17 и C-725/17, EU:C:2019:1049, т. 59). Всъщност, макар Съдът да постановява, че договорите за доставка на топлинна енергия за сградата — етажна собственост, които са предмет на делото, по което е постановено това решение, попадат в категорията на договорите, сключени между потребител и продавач или доставчик по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 2011/38, трябва да се посочи, че тези договори са били сключени от самите съсобственици, а не, както в случая по главното производство, от етажната собственост, представлявана от домоуправителя.

31 При това положение остава да се установи дали национална съдебна практика — като тази на Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд), съгласно която законодателството за транспониране в италианското право на Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че установените в него правила за защита на потребителите се прилагат и към договор, сключен от правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, с продавач или доставчик — противоречи на духа на системата за защита на потребителите в рамките на Съюза.

32 В това отношение трябва да се припомни, че съгласно член 169, параграф 4 ДФЕС държавите членки могат да запазват или въвеждат по-строги защитни мерки, при условие че тези мерки са съвместими с Договорите.

33 Съгласно дванадесето съображение от Директива 93/13 последната извършва само частична и минимална хармонизация на националните законодателства относно неравноправните клаузи, като дава възможност на държавите членки, при спазване на Договора, да предоставят на потребителите по-голяма степен на защита чрез разпоредби в националното си законодателство, които са по-строги от тези в Директивата. Освен това съгласно член 8 от Директива 93/13 държавите членки могат да приемат или да запазят в сила по-строгите действащи разпоредби, които са в съответствие с Договора, в областта на посочената директива, с цел да осигурят максимална степен на защита за потребителите.

34 Освен това съгласно съображение 13 от Директива 2011/83 прилагането на разпоредбите на настоящата директива в области, които не попадат в нейното приложно поле, остава в компетентността на държавите членки в съответствие с правото на Съюза. Държавите членки могат по-специално да решат да разширят прилагането на разпоредбите на посочената директива по отношение на юридически или физически лица, които не са потребители по смисъла на тази директива.

35 В случая от акта за преюдициално запитване е видно, че Corte suprema di cassazione (Върховен касационен съд) е развил линия на съдебна практика, която има за цел да защити в по-голяма степен потребителя, като разшири приложното поле на предвидената в Директива 93/13 защита, така че да обхване и правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, който не е физическо лице съгласно националното право.

36 Такава линия на съдебна практика обаче се вписва в целта за защита на потребителите, преследвана с тази директива (вж. в този смисъл решение от 7 август 2018 г., Banco Santander и Escobedo Cortés, C-96/16 и C-94/17, EU:C:2018:643, т. 69).

37 От това следва, че дори когато даден правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, не попада в понятието „потребител“ по смисъла на член 2, буква б) от Директива 93/13, държавите членки могат да прилагат разпоредбите на тази директива към области, които не попадат в нейното приложно поле (вж. по аналогия решение от 12 юли 2012 г., SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, т. 40), стига това тълкуване от страна на националните юрисдикции да гарантира по-високо ниво на защита на потребителите и да не нарушава разпоредбите на Договорите.

38 С оглед на гореизложеното на поставения въпрос следва да се отговори, че член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална съдебна практика, която тълкува законодателството за транспониране на тази директива във вътрешното право в смисъл, че установените в него правила за защита на потребителите се прилагат и към договор, сключен от правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, с продавач или доставчик, дори когато такъв правен субект не попада в приложното поле на посочената директива.

По съдебните разноски

39 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 1, параграф 1 и член 2, буква б) от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална съдебна практика, която тълкува законодателството за транспониране на тази директива във вътрешното право в смисъл, че установените в него правила за защита на потребителите се прилагат и към договор, сключен от правен субект, като етажната собственост (*condominio*) в италианското право, с продавач или доставчик, дори когато такъв правен субект не попада в приложното поле на посочената директива.

Подписи